

SEVİMLİ DOSTLARIMIZ VE SAĞLIĞIMIZ

Dr. Ahmet DOĞANAY*

İnsan - hayvan ilişkileri, hayvanların evcilleştirilip, insanlar tarafından çeşitli hizmetlerde kullanılmasıyla sıklaşmış, her geçen gün artarak, günümüze dek gelmiştir. Yüzyıllar süren bu ilişkiler, bir taraftan insanlarla hayvanlar arasında yakın bir dostluğun oluşmasına, diğer taraftan da kuduz, difteri, ruam, bruselloz, şarbon ve hidatidoz gibi birçok bakteriyel, viral ve paraziter hastalığın, hayvanlardan insanlara veya insanlardan hayvanlara geçmesine neden olmuştur. Nitelikim, bugünkü bilgilerimize göre, hayvanlarla insanlar arasında müşterek seyreden hastalıkların sayısı 150'yi aşmaktadır. Zoonoz olarak isimlendirilen bu hastalıklar arasında, günlük yaşamımızda sürekli ilişki halinde bulunduğumuz kedi ve köpeklerin parazitlerinden oluşanlar, önemli bir yer tutmaktadır.

Bunların başında, halkımızın köpek hastalığı veya kıl hastalığı olarak bildiği hidatidoz gelmektedir. Hastalığa, köpeklerin bağırsaklarında yaşayan çok küçük bir şerit (*Echinococcus granulosus*) neden olmaktadır. Bu şeritlerin son halkaları gün aşırı koparak, köpeğin dışkıyla ile dışarı atılmakta ve kısa bir süre sonra çürüyerek içlerindeki yumurtalar serbest kalmaktadır. Gözle görülemeyecek kadar küçük olan bu yumurtalar, su ile veya sebze, meyve gibi çeşitli besin maddeleriyle, ya da solunum yoluyla alındığında, insanların akciğer, karaciğer gibi çeşitli organlarına giderek, oralarda portakal büyüklüğünden çocuk başı iriliğine kadar varabilen kistlerin oluşumuna neden olurlar. Kistli hastalarda, kan dolaşımı bozuklukları, deride kurdeşen benzeri döküntüler, çocuklarda büyümenin yavaşlaması gibi belirtilerin yanı sıra, kistin yerleştiği organa ve komşu dokulara yaptığı basınç nedeniyle, solunum güçlüğü ve sarılık gibi çeşitli fonksiyon bozuklukları görülür. Hatta, bazen herhangi bir nedenle patlayan

kistler, anafilaktik şoka ve ölümlere yol açabilir.

Hastalığın yurdumuz insanlarındaki yayılışı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, Ankara köpekleri üzerinde yaptığımız bir çalışmada, köpeklerin % 44'ünün bağırsaklarında bu hastalığa neden olan parazite rastlanmıştır; ayrıca, yalnız bir köpekten yaklaşık 100.000 adet olgun şerit toplanmıştır. Her olgun halkada, ortalama olarak 500 yumurtanın bulunduğu ve her yumurtanın da ileride bir kist oluşturabileceği düşünüldürse, halkın ne kadar büyük bir tehlike ile karşı karşıya olduğu kolayca anlaşılabilir.

Yine köpeklerin ince bağırsaklarında yaşayan başka bir şerit türünün (*Multiceps multiceps*) larvaları (*Coenurus cerebralis*), insanların beynine yerleşerek, çok ciddi bozukluklara neden olabilmektedir. Bilinen en uzun şerit türü olan *Diphyllobothrium latum*'a, kedi ve köpeklerin yanı sıra insanlarda da rastlanmaktadır. 15 hatta 20 metre uzunlukta olabilen bu şerit özellikle insanlarda B₁₂ vitaminini absorbe ederek kansızlığa neden olmaktadır.

Kedi ve köpeklerin bağırsaklarında bulunan ve halkımızın solucan adını verdiği bazı askaritlerin, dışkı ile dışarı atılan yumurtaları, insanlar ve özellikle köpek dışkıyla ile bulaşık yerlerde oynayan çocuklar tarafından alındığında, yumurtalardan çıkan larvalar, akciğer, karaciğer ve beyin gibi çeşitli organlarda göç geçirmektedir. Böyle şahıslarda yüksek ateş, iştahsızlık, sinirsel bozukluklar, kas ve eklem ağrıları ile genel zafiyet dikkati çekmektedir. Larvalara, bazen gözde de rastlanmakta ve birçok olayda yanlış teşhis sonucu göz yuvarlağının operasyonla alındığı görülmektedir. Aynı şekilde, köpek dışkıyla

* A.Ü. Veteriner Fakültesi Parazitoloji Anabilim Dalı.

ile çevreye dağılan kancalı kurtların yumurtale-
rinden çıkan larvalar, insan derisini delerek deri
altında göç geçirmekte; böylece, deride kızartı
ve kaşıntılara neden olmaktadır. Deri larva göçü
adı verilen bu hastalığa, yurdumuzda Niğde'nin
çeşitli köylerinde çocuklarda rastlanmıştır.

Yurdumuzda Diyarbakır, Urfa, Halep çibani
gibi çeşitli adlarla anılan deri laşmanyozu'nun
etkeni olan *Leishmania tropica* ile, Kalaazar et-
keni olan *Leishmania donovani*, birçok ülkede
köpeklerde de görülmekte ve köpekler bu has-
talıkları insanlara nakletmekte olan tatarcık si-
nekleri (*Phlebotomus*) için birer enfeksiyon kay-
nağı olmaktadır.

Toxoplazmoz adını verdiğimiz diğer bir pa-
raziter hastalık da, özellikle kedi dışkıları ile
insanlara geçebilmekte ve hamile kadınlarda er-
ken doğuma ya da bebeğin ölü veya sakat doğ-
masına neden olmaktadır.

Bunların dışında bit, pire ve kene gibi bazı
diş parazitler, kedi ve köpeklerin yanı sıra insan-
larda da görülmekte ve geçici de olsa bazı ra-
hatsızlıklara yol açmaktadır. Ayrıca kedi ve kö-
peklerin bağırsağında bulunan bir şerit türü
(*Dipylidium caninum*), gelişmesinde aracı ola-
rak bu pire ve bitleri kullanmakta, bunları tesadü-
fen alan insanlarda parazitlerin olgunları geliş-
mektedir. Yine köpeklerde bulunan bazı uyuz
etkenleri, insanlara geçerek kaşıntı ve deri ka-

ınlaşmalarına neden olmaktadır.

Burada başlıcalarını sıraladığımız, aslında
daha fazla olan ve insan sağlığını tehlikeye dü-
şüren kedi ve köpek parazitleri ile mücadelede
özellikle şu hususlara dikkat edilmelidir.

Şehipsiz kedi ve köpeklerin başıboş dolaş-
maları engellenmeli, sahipli kedi ve köpekler
gerek iç gerekse dış parazitleri yönünden, yılda
en az iki kez veteriner hekim kontrolünden ge-
çirilmelidir.

Köpek barınakları sık sık temizlenerek alev
lambası ve sönmemiş toz kireçle dezenfekte
edilmelidir.

Çocukların, sağlık kontrolünden geçirilme-
yen kedi ve köpeklerle oynamalarına izin veril-
memeli, bu hayvanların çocuk bahçelerine ve
oyun alanlarına girmeleri önlenmelidir.

Ayrıca, genel temizlik kurallarına çok dik-
kat edilmeli, sebze ve meyveler iyice yıkanma-
dan veya pişirilmeden yenmemelidir. ■

● Kanada'nın kutup bölgesinde yaşa-
yan sıvrisinekler sıcak kanlı canlılara sal-
dırlar. Bu saldırı öyle çok sayıda sinek
tarafından yapılır ki; dört saat içinde, bir
insan vücudundaki kanın tamamını emip,
kurutabilirler.

● Peygamberdevesi Karidesi'nin çekik
benzeri kolları öylesine etkili çarpma gü-
cüne sahiptir ki, parmak kadar bir karides
tek bir vuruşla, bir akvaryumun camını
parçalayabilir, ya da diğer bir karidesi iki
parçaya ayırabilir.

Bilgisizliğin farkına varmak, bilgiye doğru atılmış büyük bir adımdır.

DISRAELI